

EEN MODEL IS GEEN MENEER

drs. H. Crijns

Inleiding

Uiteraard is het een verdienste, wanneer iemand zijn vak kritisch analyseert en vakgenoten laat delen in de vruchten van zijn arbeid. Zo hebben wij recentelijk via EMD kennis kunnen maken met de gedachten van collega F. Vernooij. Naar zijn mening is de economische theorie een vat vol tegenstrijdigheden, waarin de leerling onvoldoende houvast vindt ter verklaring van de realiteit. Aldus ontstaat een verwarring, die nog wordt versterkt door het onnodige gebruik van complexe mathematische technieken.

Nadere bestudering van Vernooij's ideeën doet echter vermoeden, dat de verwarring waaraan de leerling ten prooi valt zijn oorsprong vindt in de verwarring van de auteur zelf. Hij worstelt met de essentie van wat theorievorming eigenlijk is. Enkele resultaten van die worsteling kunnen niet onweersproken blijven. Overigens is het verbazingwekkend, dat slechts sporadisch in dit blad op zijn uitspraken wordt gereageerd.

In EMD van maart 1981 opent Vernooij zijn *Keynes in contrast* met een beeld van Wall Street dat niet in overeenstemming is met de werkelijkheid *Rondom de effectenbeurs verschijnen steeds wee, nieuwe wolvenkrabbers ... De onderlinge harmonie ontbreekt*. Met uitzondering van het World Trade Center zijn de meeste wolvenkrabbers echter op enige afstand van Wall Street gesitueerd in het noordelijker gelegen Manhattan, waarvan het silhouet een voortdurende bron van inspiratie vormt voor tal van kunstenaars. Waarom deze zinspelende op Vernooij's Wall Street? Omdat zijn onjuiste weergave in deze model staat voor de wijze, waarop hij de economische theorie waarneemt en beschrijft.

Vernooij in contrast

"Vooraf kan geconstateerd worden dat de neo-klassieke gedachtengang geen bijdrage levert tot meer inzicht in de werkloosheid" vormt het startpunt van een betoog, dat daarmee voorbijgaat aan de relatie tussen loonhoogte en werkgelegenheid in een open economie en dat het belang van een soepel functionerend marktmechanisme uit het oog verliest.

Even verder wordt het Keynesiaanse model omschreven als een "consumptiemodel" alsof kortetermijn en consumptie synoniemen zouden zijn! Hiermee wordt gesuggereerd, dat alleen (of voornamelijk) de sector consumenten vertegenwoordigd is, waardoor ernstig afbreuk wordt gedaan aan de waarde van het model.

Voorts schiet het model tekort, omdat "... de veronderstelling dat ... alle beschikbare arbeiders inzetbaar zijn ... onlogisch en onnodig" is. "Dit volgt uit een overdreven zucht naar vereenvoudiging." Maar het is toch algemeen bekend, dat leerlingen moeite hebben met de Keynesiaanse gedachtengang en bij antwoorden op tekstgebonden vragen maar al te vaak terugvallen op de neo-klassieke theorie. Het is daarom de taak van de docent in eerste instantie een proportionering van productiefactoren te veronderstellen die structurele werkloosheid uitsluit.

Zoals de overstap van een gesloten naar een open economie mogelijk is, zo kan later van deze proportionering worden afgestapt. Aldus groeit een strikt conjuncturele analyse via capaciteitsaspecten van investeringen uit tot een conjunctuur-structuur analyse. Geleidelijk aan wordt een brug geslagen tussen korte- en lange-termijn modellen, zodat de werkloosheidsproblematiek op een breder front kan worden geattaqueerd. Verwarring ten aanzien van de term Y-full employment wordt daarmee vermeden. De uitspraak "simplificaties zijn complicaties" is dan ook onjuist en moet luiden "simplificaties verduidelijken complicaties".

Ook voor het Harrod-Domar model heeft Vernooij geen goed woord over, omdat hij impliciet veronderstelt, dat de huidige werkloosheid voornamelijk door diepte-investeringen is teweeggebracht. Door het verwerpen van het Harrod-Domar model ontnemt hij leerlingen de mogelijkheid een van de kernproblemen van ontwikkelingslanden te bestuderen, nl. de relatie tussen inkomensverdeling, de consumptiequote van hogere inkomensgroepen, kapitaalschaarste en kwantitatieve structurele werkloosheid.

Ter afsluiting van zijn beschouwingen over investeringen schrijft Vernooij: "Het geheel overziende is het droevig gesteld met de analyse van structurele werkloosheid in relatie met de diepte investeringen." Waarschijnlijk wringt hier de schoen: de schrijver overziet het geheel in het geheel niet. Nu overziet niemand dat en dat zet de meeste mensen aan tot een zekere bescheidenheid en voorzichtigheid in hun beweringen. Het is toch algemeen bekend, dat een theorie slechts een beperkt aantal aspecten van de werkelijkheid kan onderzoeken. Zo kunnen groeimodellen pas worden behandeld na een introductie over positieve versus negatieve en materiële versus immateriële facetten van groei. Daarnaast vergt het Harrod-Domar model ook nog een inleiding over de veronderstelde productiefunctie.

Rest het probleem van de diepte-investeringen. Wat dat betreft lijkt het jaargangenmodel, waaraan zoveel publicaties zijn gewijd en dat zelfs door Van de Klundert tijdens een PAO-studiedag is toege-licht, geheel aan Vernooij's aandacht te ontsnap-pen. Toegegeven het is een lastig stuk theorie, maar met enige moeite is het mogelijk de hoofdlij-nen aan een klas over te dragen. Daarmee verwerft de leerling een instrument dat bij uitstek geschikt is om een stukje actualiteit te verklaren.

Een model is geen meneer

Voor Vernooij is een model een absolute entiteit. Hij plaatst daarmee de economische theorie op een voetstuk zonder de nodige relativering aan te bren-gen. Zo zijn de veronderstellingen van het Keynesi-aanse model toegesneden op de analyse van de grote depressie. Daarom kan de Keynesiaanse the-orie niet voor ieder probleem de juiste remedie bie-den. De titel "General Theory ..." is dan ook mis-leidend.

Voor andere modellen, zoals het Harrod-Domar model, gelden weer andere beperkingen. Modellen zijn dan ook geen ivoren torens, zoals collega Ver-nooy ons wil doen geloven. Het is van het grootste belang, dat een docent aangeeft, wanneer een model als een geschikt analyse-instrument kan fungeren. Met andere woorden hij moet de gren-zen van een model aanduiden. Pas daarna is het mogelijk te bepalen welk(e) model(len) in een be-paalde concrete situatie het beste kan (kunnen) worden gehanteerd.

Is deze relativering in een klas verkoopbaar? Ook op jongere leeftijd ervaart men hoe complex het economisch leven is. Ook dan is men zich ervan bewust, dat de menselijke geest slechts voetstaps vooruitgang kan boeken bij de doorgronding van een geheel dat door zoveel factoren simultaan wordt beïnvloed. Daarom accepteren leerlingen de betrekkelijkheid van een theorie al informeren ze soms ongeduldig naar *de* oplossing van bij voor-beeld werkloosheid. Dan moet er echter niet ie-mand voor de klas staan die meent dat *modelmatig denken in essentie een aspect van het wiskundig denken is*. Modelmatig denken betekent logisch denken en kan volledig verbaal geschieden (cf. mijn artikel in Didaktiek 1981/1 over inleidende les-sen economie). De essentie ervan is dat elke ge-volgtrekking gebonden is aan veronderstellingen waaruit hij is afgeleid. Een docent die deze betrek-kelijkheid niet doorziet kan deze niet aan zijn leer-lingen overdragen. "De leerling tast in het duister" zegt Vernooij. Dat verbaast me niets.